

Maaneder, men hendes hele Væren og Natur fornægtede sig intet Øjeblik; da hendes Gudsd, Pastor Harald Bøjesen, havde givet hende Sakramentet kort før hendes Død, sagde hun til ham, hun vilde paa ingen Maade have, at der maatte holdes Tale ved hendes Begravelse; da han saa sagde: vi maa dog nok sige Tak? sagde hun: nej, nej, kun Tak til Gud.

Hun døde 12. Oktober 1889, stille og rolig og blev begravet fra Kapellet paa Holmens Kirkegaard i sin Mands Gravsted. I Følge hendes Ønske er der ingen Mindesten sat over hende. Men Mindet om hendes Gerning og Frugterne af den lever i Hundreder af levende Mennesker.

Efter H. Nyblom i Idun, Juli 1890 og N. Bech i Familien Dalgas

ved E. Begtrup.

Dansk Kvindesamfunds Fællesmøde i Rønne

den 9. og 10. August 1903.

Stormende og barskt som Vejret var de nærmest foregaaende Dage, formede dog Lørdag og Søndag sig til sande Festsdage derovre paa Danmarks østlige Strande. I Fjor Ringkøbing, i Aar Rønne — Gæstfrihed og Højtevarme baade i Vest og i Øst; men Bornholmernes Stolthed over og Kærlighed til deres skønne Lands Natur kom i højeste Gradde mange til Gode, der havde givet Møde som Styre og som Tillidsmænd, idet vore Værter indlod sig paa allehaande Ekstravagancer i Retning af Landauere og andre Befordringsmidler, saa at de over halvhundrede fremmede allerede om Lørdagen i godt Følge spredtes over hele Øen, nogle mod Nord til Johns Kapel og til Hammershus, andre tværs over Landet til Rø og lignende Herligheder. Søndagen var fra Morgenstunden af forbeholdt Almindingen, denne vidtudstrakte Klippeskov, hvis Frodighed og Ejendommelighed henrev os alle. Efter en vellykket Festmiddag paa Hotel „Jomfrubjerget“ samledes man i den herlige Ekkodal til et Møde med to Foredrag, der foruden de egentlige Deltagere til lige havde hidlokke en stor Skare Mænd og Kvinder i alle Aldere (omkr. 500) fra Øens forskellige Egne. Lejret paa den høje Skrant i de dejlige Omgivelser lige overfor Talerstolen fulgte hele Forsamlingen med Interesse og Opmærksomhed, baade Taler og Diskussion.

Lørdagen og Søndagens smukke Vejr, der i saa høj Grad var os tilpas de to Udflytsdage, svlgtede til Dels om Mandagen, maaske ogsaa ret tilpas forøvrigt, thi derved fristedes vi ikke over Evne til for Naturens Skønheder at svigte de alvorlige Forretninger, som denne Dag bød paa lige fra Morgenstunden til sen Aften. Men da Mødet hermed sluttede, skal Beretningen derom ogsaa komme tilsidst, og, overladende vore Værter storartede private Gæstfrihed om Lørdagen til „Privatlivets Fred“, skal de følgende Spalter nærmest give Bladets Læsere en lille Prøve dels paa Stemningen m. H. t. den Sag, der havde samlet os, og dels paa de alvorlige Tanker, der ligger til Grund for denne „Sag“.

Festmiddagen.

Paa det skønt beliggende „Hotel Jomfrubjerget“, midt i Almindingen samledes kl. 12, omtrent 100 Deltagere i den store Sal med tilstødende Veranda.

Den stordelige Formand, Fru Rigmor Sørensen, bød velkommen og udtalte Høbet om, at dette Kvindestævne maatte virke til Sagens Fremme baade paa Bornholm og andetsteds. Der næst takkede D. Kvindesamfunds højt skattede Formand, Fru Jutta Møller fra Lyngby for Indbydelsen og betegnede Bornholmernes Formand som en velkommen Gæst, der havde ringet de mange Tillidsmænd sammen. Tale fulgte paa Tale, Alvor vekslede med Skæmt, og stor blev Jubelen, da Kvin-

desagens gamle Ven, den 84-aarige Pastor Christensen i Rønne, kort efter Maaltidets Begyndelse kom til Stede og gav sit værdifulde Bidrag ved en stænningsfuld Hyldest til Fru Jutta Møller. — En af Talerne, Frk. Eline Hansen fra København rettede en særlig Tak til de Mænd, som i Forstaaelse af Kvindernes Betydning for Samfundet havde hjulpet til at „opdrage“ dem. En anden, Bibliotekar Elberling, foreslog spøgende, at Bornholm maatte være næste Mødested — ingen vilde vove at byde sig til, efter hvad her var budt!

Efter Kaffen dvæledes endnu en kort Stund i de skønne Omgivelser, hvorefter man gruppevis brød op for at samles til

Mødet i Ekkodalen.

der indlededes med nogle Ord af Formanden og med Afsyngelsen af „Der er et yndigt Land“.

Frk. Helene Berg (cand. phil.) fra København klarede i et udmærket Foredrag, hvad „Kvindesagen“ var. Men da Foredraget senere vil komme frem i Bladet, skal det ikke her referes; dog skal bemærkes, at det holdtes med stort Liv og Kraft, og at det vakte almindeligt Bifald.

Den anden Hovedtaler var Kvindesagens trofaste Ven, Hr. Højesterets-sagfører Svend Høgsbro fra København, der erklærede sig fuldt enig med vor Formand i, at „lige Ret for Mand og Kvinde“ er det, hvorom hele Kvindebewægelsen drejer sig; dette er det, vi forlanger — ikke mindre, men heller ikke mere. Manden har Lov til selv at tage Bestemmelse om sin Uddannelse og sin Fremtid, men det har Kvinden ikke; Mænd har altid villet foreskrive hende Love, altid givet Regler for, hvad der var hendes Natur; hvorfor ikke lade hende selv bestemme det! At løbe fra sin Natur er ingen givet; men at faa sig det og det paatvunget udefra skaber Unatur, er bl. a. ogsaa Skyld i de mange Giftermaal for „Forsørgelses“ Skyld.

Ære være den, der kan styre et Hus og bygge og bære et Hjem; men at tro, at Kvindesagen er løst med at lave god Mad, er en skæbnesvanger Misforstaaelse, og dog gør mange sig skyldige deri. Man mører sig med at fortælle, at i Virkeligheden er det Kvinden, der regerer; i Digtningen hedder det, at hun kan trylle Mændene „blot med et Blik, med et eneste Ord“; men gælder dette end nu og da de unge og de skønne, saa ved vi dog, at ikke alle er skønne og selv om saa var, varer Ungdommen ikke evig. Nej, Kvindens Liv er ikke en Leg, men en Kamp — dette Ord af Pauline Worm har Taleren lagt sig paa Sinde — og hun bør og skal have samme Ret som Manden til at uddanne, dygtiggøre sig og virke; men endnu lægger man hende mange Hindringer i Vejen. Noget er naaet, men der er langt tilbage, og tit tager man med den ene Haand, hvad man giver med den anden, idet man tillader Administrationen vilkaarligt at gaa uden om de Bestemmelser, der tilsigter en Forbedring i Kvindens Kaar. Saaledes har Pigebørn nu lov-mæssig Adgang til Statens Latinskoler, men det overlades til Rektor, om og hvornaar han vil lade dem faa Adgang; ved Telegrafens tilstedeværelse ogsaa Lovenlige Adgang for Mænd og Kvinder, men Administrationen kan (og vil meget ofte) gøre denne Bestemmelse til intet. Kvinder har heller ikke lige Adgang til Stipendier og lignende; man lader nok Universitetet være dem aabent (undtagen det theol. Fakultet), men hvor er den lige Adgang til Embeder? Ved Latinskoler har man vel nu indrømmet dem Ret til Adjunkt- og Overlærerpladser; men Rektorer kan de ikke blive, skønt vi har set en Frk. Zahles Skole vokse op.

Endnu større Uret gøres der mod den gifte Kvinde. Alt, hvad Statsmagten har at give af Ret, er givet Manden i hans Forhold til Konen: Eneraadighed over Penge, Husvæsen, Tyende og, hvad der er det værste, over de Børn, hun har baaret og født til Verden: han kan sende dem bort fra Hjemmet, ja ud af Landet, om han finder for godt — Loven giver ham Medhold, om han end moralsk har nok saa megen Uret.

Og hvad nu Valgretten angaar, saa vil det knibe svært for Mændene at

indrømme den til andre end de ugifte, saa vante er de til at være eneraadige. Og dog burde de betænke sig to Gange her; thi denne stadige Indskrænkning af den gifte Kvindes Ret vil føre til Tilstande, som Samfundet ikke kan være tjent med, idet Kvinden under saadanne Forhold ofte vil betænke sig paa at indgaa Ægteskab. Man taler om „selvstændige“ og „uselvstændige“ Kvinder; ved de første forstaar man de skatteydende, ved de sidste de gifte Koner; men dette er en taabelig Tale, thi der svares jo lige saavel Skat af Konens som af Mandens Penge, af hendes som af hans „Fællesbo“. Og fordi hendes Arbejde i Hjemmet ikke skaber en Indtægt, der som Mandens er til at tage og føle paa, saa skaber hun dog Indtægt paa indirekte Vis. — Nej, Synet paa den Ting maa forandres. Fra Naturens Haand har de lige Ret, trods al Forskellighed. Det er Lovene som har skabt en kunstig Ulighed, og den maa heves. Hustruer og Mødre maa selv forlange det, og ingen maa glemme eller forsømme nu at bruge den Ret, som Loven om Menighedsraadene til en Begyndelse endelig har givet Kvinden.

Taleren sluttede med at minde om et Ord af en nu afdød svensk Lovkyndig: „Kvindesagen er Spørgsmaalet om Menneskelykke og Samfundsslykke“.

Højskoleforstander Krøbs Lange valgtes derpaa til Ordstyrer under den forventede Diskussion.

Fru Berg-Nielsen mente, at der var mange Mænd, som ikke ønsker at give Kvinderne den Ligestilling, Høgsbro havde peget paa. Var nogen saadan her til Stede, var det ønskeligt, om han vilde komme frem og sige det; kom ingen, vilde man tro, at Forsamlingen alligevel samtykkede, thi at nogen af de tilstedeværende Mænd skulde mangle det borgerlige Mod at sige sin Mening, vilde hun nødig tro. (Igen kom). „Altsaa gaar vi ud fra, at De samtykker!“ — Bifald).

Frk. Anne Brun mente dog her at have læst i mange Mænds Øjne: „Ja, det I vil er jo dog, at Kvinden skal regere.“ Men deri tog man fejl; ikke herske, men sidestilles vil vi. — Og andre Øjne havde fortalt hende: „Kvinden skal til i Forsamlingen“. Og saa dette er en Misforstaaelse; Taleren havde under Foredraget set en Flok unge Piger staa og sladre i Nærheden, sagtens om deres egen Dejlighed; det maa være til saadanne, Paulus har sagt, at de skal tie stille. — Endvidere gjorde Frk. Brun sig til Talsmand for den Opfattelse, der sidestiller Moderskabets Farer med den Fare, Soldaten i Krigstid er udsat for, og som man altid fremhæver som Forsvar for Mandens Forret — den ene Valplads kræver næppe flere Ofre end den anden. Og den Indvending, at ikke alle Kvinder udsætter sig for denne Fare, afvæbner ingen; thi heller ikke alle Mænd bliver Soldater, og dog mister de ikke deres Valgret af den Grund.

Efter Afsyngelsen af „Altid frejdig naar du gaar“ afsluttedes det vellykkede Møde og man beredte sig paa Hjemturen til Rønne.

H. Thaarup.

Forhandlingsmødet. *)

Ved Nitiden fyldtes Salen paa Dams Hotel af Repræsentanterne og i betimelig Tid aabnede Formanden, Fru Jutta Møller, Mødet med et Velkommen til det 11. Fællesmøde. Hun mindedes Pastor Konradsen, der er død siden sidste Møde, og meddelte, at der er 3 Kredse flere end i Fjor. Derpaa sang man „Sol opstaar“. Til Ordstyrer valgtes efter Forslag af Formanden Bibliotekar Elberling, der overtog Hvervet, idet han takkede for Valget.

Da ingen gjorde Indsigelse imod Fællesmødets lovlige Indvarsling, betragtedes dette som gyldig Generalforsamling, hvorpaa Repræsentanterne optraadte.

Formd. aflagde derpaa Beretning. Man er meget glad ved de 3 nye Kredse: Hjørring, Lemvig og Middelfart, og man har flere i Udsigt. I alle Kredsene stiger Medlemstallet. Ud fra disse lyse Udsigter synses, „Løft Dit Hoved, Du raske Gut.“

Endnu har Kvinderne ikke faaet Stem-

*) Med velvillig Tilladelse er en Del af dette Referat (Formiddagsforhandlingerne og Bestyrelsesvalget) taget efter „Bornholms Tidende“.

meret; det er et Haab, som er brudt, men der er arbejdet for det baade hos Ministre og Rigsdagsmænd. Man bad Indenrigsministeren om kommunal Valgret og Valgbarhed for gifte og ugifte Kvinder, men der var saa mange Vanskeligheder. Saa gik man til de konservative Ledere; Formanden havde været hos Auditor Steffensen, og han lovede at forelægge Partiet det; han var med paa alt, undtagen hvad angik de gifte. I Partiet var man saa gaaet med til Valgret og Valgbarhed for ugifte selvstændige Kvinder.

Det internationale Kvinderaad holdt i Fjor Bestyrelsesmøde i København, og Frk. Kirstine Frederiksen, Redaktøren af „Kv. og Samf.“, blev optaget som Æresmedlem af Kvinderaadet.

Formanden var mødt ved Suppleant ved det nordiske Kvindemøde i Kristiania, og der var flere — skønt kun faa — Danske; de gjorde megen Lykke.

Dansk Kvindesamfund havde været med til Adressen til Bjørnson og ved Indvielsen af det ny Raadhus; for de 500 Kr. som faas af Staten til literær Virksomhed, havde man udgivet en Bog om Menneskeværd og Menneskeret.

Af Fru Andraes Legat var uddelt 7 Portioner. — Man havde opfordret Landkredsene til at sende Tillidsmænd til Valgretsudvalget i København, men ikke alle havde gjort det. I Dansk Kvinderaad er Fru Nørlund og Fru Schou Tillidsmænd. Sammen med „det hvide Baand“ har man andraget Ministeriet om Undervisning i Skolerne om Alkoholeus Farlighed.

Husmødreforeningen gaar godt under Frk. Anna Hjorts Ledelse, og man havde hædret hende paa hendes halvfjerdsaarige Fødselsdag. Frøken Hjort havde sendt en Redegørelse, som oplæstes. Efter den havde man i de 2 sidste Aar aarlig sendt 25 Piger ud som Lærlinge i Landbohjem, og de deltog i alt Arbejde, som Familiens kvindelige Medlemmer deltager i. Et meget fornøjeligt Brev fra en af dem gængaves in extenso.

Man havde søgt at faa Pavillonsystemet indført ved Fødselsstiftelsen, men havde faaet Oplysning af de sagkyndige om, at det vilde blive for kostbart.

Fru Nørlund, København, afgiver Beretning fra Valgretsudvalget. Der er 22 Foreninger — ikke blot Kvindesamfundskredse — som har sendt Tillidskvinder til Udvalget. Dette har indsendt en Adresse til Regering og Rigsdag om at faa almindelig kommunal Valgret og Valgbarhed lige med Mænd. Ved personlig Henvendelse til Indenrigsministeren havde man faaet det Svar, at nu vilde Valgloven jo komme til at foreligge, og hans Parti vilde stemme derfor. Han havde desuden lovet at forelægge i Statsraadet et særligt Forslag om Kvinders Valgret, men dette var endnu ikke sket.

Taleren havde desuden været hos Grev Frijs, Formanden for de frikonservative, der var fuldt ud enig med Valgretsudvalget om dettes Krav, navnlig ogsaa med Hensyn til gift Kvindes Valgret, men vilde ikke have særlig Lov om Kvinderne. Hans Parti stod som han, men Taleren havde faaet den Opfattelse, at Kvindernes Valgret for ham var Handelsvare mellem Folkething og Landsting.

Paa Valgdagen var der ikke stillet den sædvanlige Forespørgsel til Rigsdagskandidaterne, men Skrivelser var blevet sendt ud til Kredsen med Anmodning til Kvinder om at tage Ordet ved Vælgermøder, og dette var sket flere Steder.

Der var forespurgt i hver Kreds, om man vilde lade Udvalget tage fat paa Kvindernes politiske Valgret, og de fleste havde svaret ja.

Som Repræsentant i Kvinderaadet havde Taleren fremkaldt en Drøftelse om at tage Kampen mod Drikkeriet op, og „Det hvide Baand“ havde indsendt et bestemt Forslag derom. Ved Mødet om dette sluttede Fru Nørlund sig saa til Henvendelsen til Kultusministeriet om at faa indført i Skolerne Undervisning om de skadelige Følger af Misbrug af Alkohol. Ministeriet havde svaret ved at henvise til Sundhedslæren efter den ny Skolelov. — Taleren havde dog hellere set, at man havde henvendt sig til Amdsraadene, og henstiller, at Kredsen i Dansk Kvindesamfund hver for sig henvender sig til Skoleautoriteterne om at faa nævnte Undervisning indført.

Fru Jutta Møller beretter om Kvindernes Bygning, at man endnu vil vente lidt med at bygge den store Bygning, skønt man havde ialt 85,286 Kr. til Raadighed.

Repræsentanterne til Kvinderaadet og Kvindernes Bygning genvælges.

(Sluttes.)